

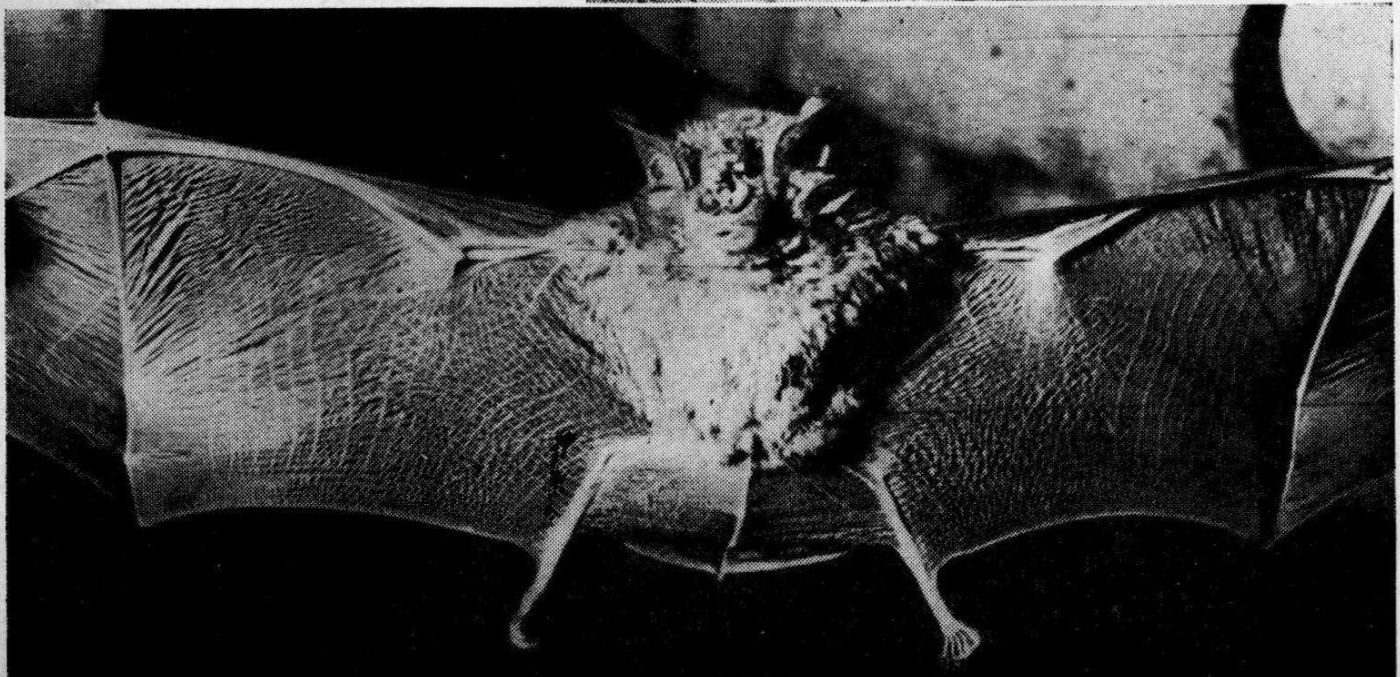
1966

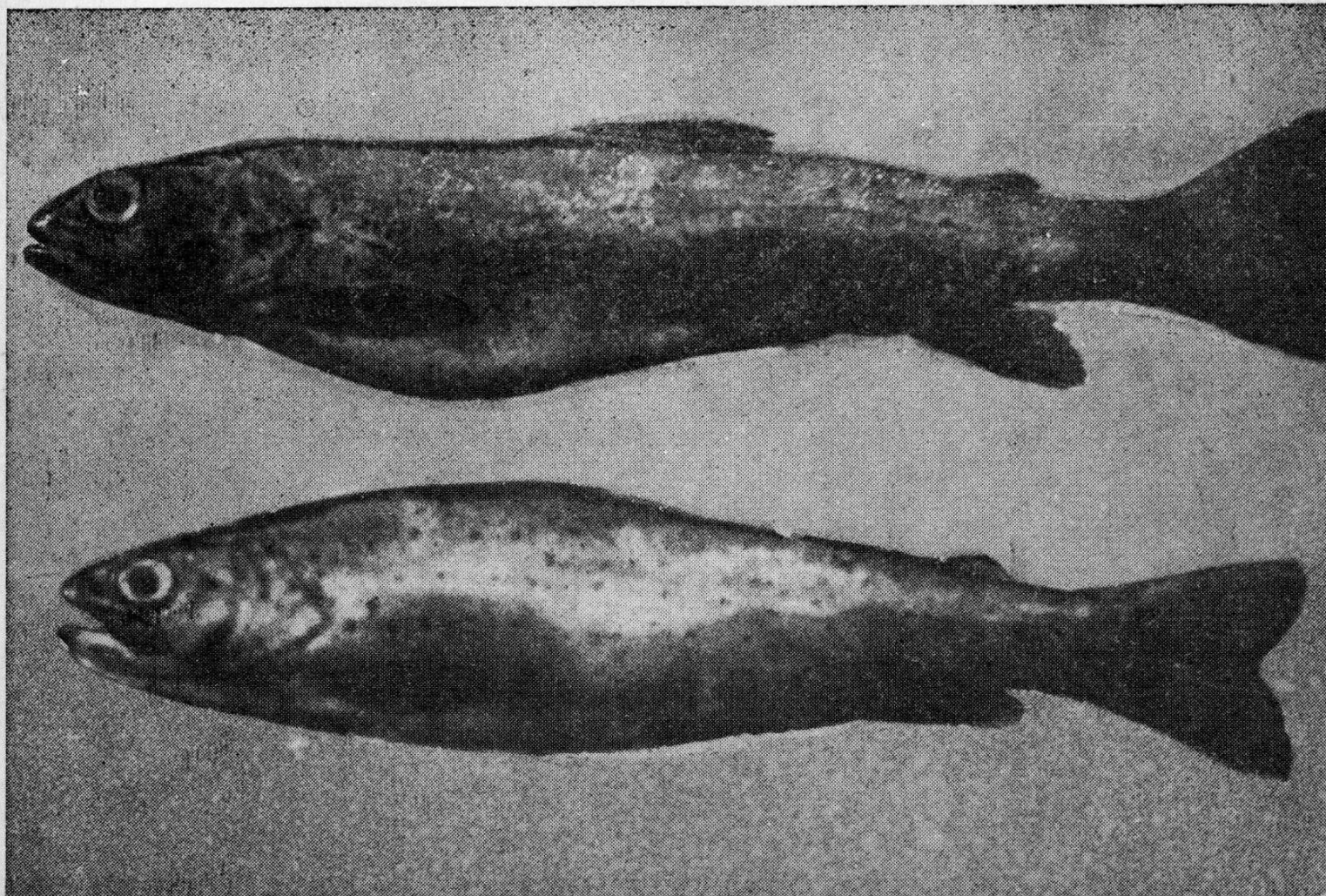
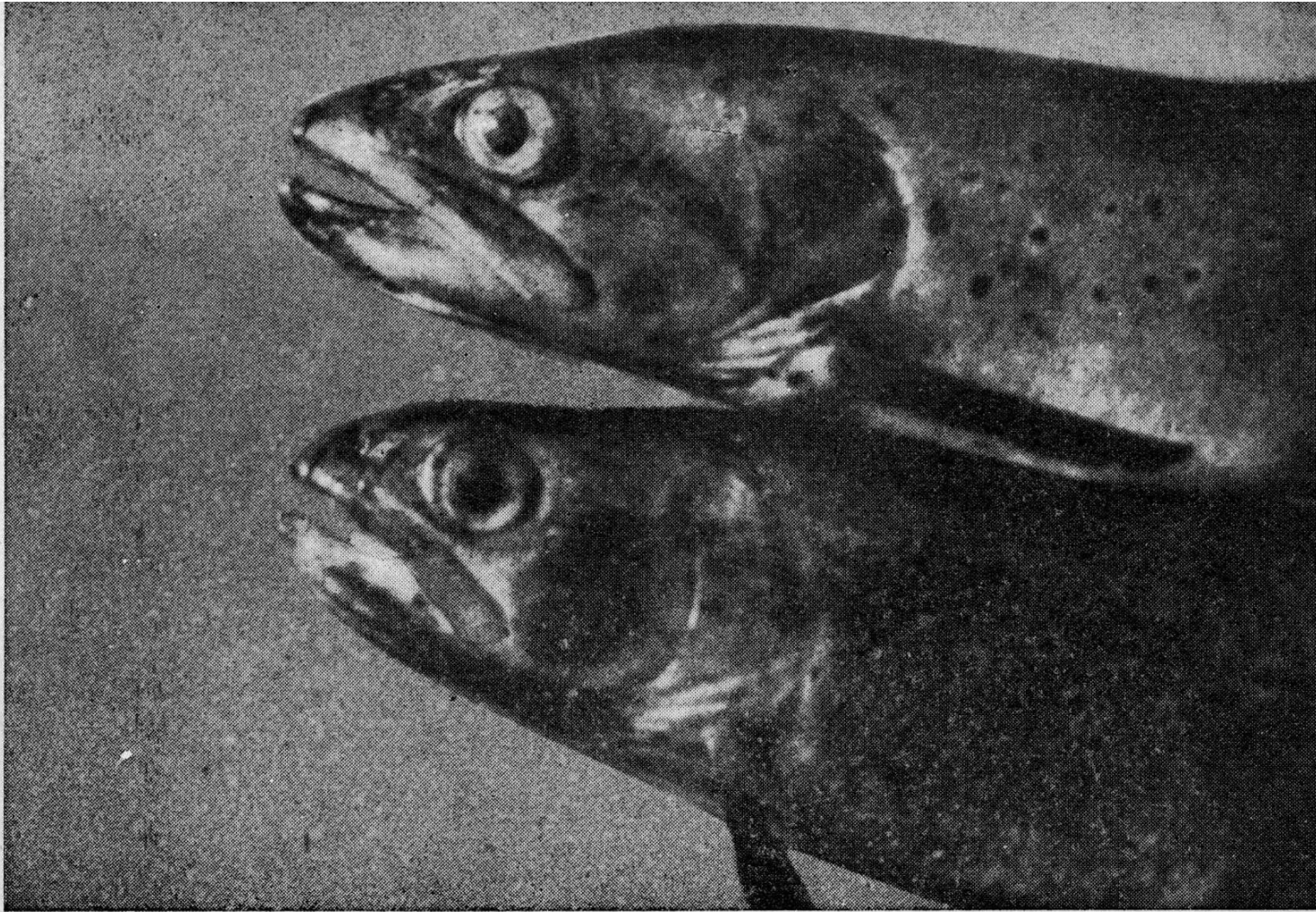

ČÍSLO 126

zprávy

VLASTIVĚDNÉHO
ÚSTAVU
V OLOMOUCI

VÝSKYT CROOKESITU V BUKOVĚ

DAS VORKOMMEN VON CROOKESIT IN BUKOV

Předběžná zpráva

Pracovníky Jáchymovských dolů v Rožné byl objeven nový výskyt selenidového zrudnění u obce Bukov (okres Žďár nad Sázavou) na Českomoravské vrchovině. Tato paragenese je do značné míry analogická se zrudněním na lokalitě Habří (M. KVAČEK et al. 1963, M. KVAČEK 1964). Naprosto převládajícím selenidem je berzelianit; další zatím zjištěné selenidy — crookesit, eukairit, clausthalit a umangit — představují pouze velmi akcesorické komponenty rudní výplně. Z přítomných sulfidů je hojně zastoupen chalkopyrit a bornit, méně chalkosin a pyrit. Žilovina je převážně karbonátová a křemen je pouze nepodstatnou složkou. Selenidy a sulfidy tvoří vtroušená zrna i větší masivní agregáty.

Crookesit $(\text{Cu}, \text{Ti}, \text{Ag})_2\text{Se}$ (H. STRUNZ, 1962) tvoří drobná až několik mm veliká zrna, vtroušená v karbonátu a v masivních agregátech berzelianitu. Na čerstvé ploše je šedý se slabým hnědožlutým až hnědorůžovým odstínem, kovově lesklý. Velmi rychle nabíhá a nabývá tombakového odstínu. Je pak podobný pyritu, od něhož se liší slabě narůžovělým nádechem. Nejeví štěpnost. V nábrusu je vesměs allotriomorfní a tvoří laločnatá zrna a agregáty. Je poměrně málo odrazivý, krémový s výrazným růžovým odstínem. Je zřetelně anizotropní, barevné efekty se objevují až při téměř zcela zkřížených nikolech (růžový — nalezenalý). Při částečně zkřížených nikolech jeví jen barevně nevýrazné narůžovělé a oranžové odstíny. V imerzi se jeho zbarvení nemění a anizotropie je méně patrná než při pozorování na vzduchu. Je měkký, což je patrné z četných brusných rýh. Podobá se eukairitu, s nímž může být snadno zaměněn, avšak při současném výskytu lze oba nerosty dobře odlišit.

Poněvadž vlastnosti eukairitu nebyly v naší publikované literatuře dosud podrobně popsány, uvedu je pro srovnání na tomto místě.

Eukairit $\text{Cu}_2\text{Se}.\text{Ag}_2\text{Se}$ (H. STRUNZ, 1962) byl zatím zjištěn pouze mikroskopicky v nábrusech. Tvoří buď allotriomorfní zrna a agregáty nebo lamely charakteristického tvaru oleandrových lístků v berzelianitu a drobná zrníčka v umangitu. V nábrusu je krémový s jen slabým narůžovělým odstínem. Nažloutlá barva eukairitu vystupuje výrazněji než u crookesitu, vůči němuž je poněkud méně odrazivý. Někdy bývá patrný slabý dvojodraz, který však zpravidla nelze pozorovat. Je silně anizotropní a již při částečně zkřížených nikolech jeví výrazné barevné efekty v červených a zelených odstínech. V imerzi je uvedený nažloutlý odstín i nižší odrazivost ve srovnání s crookesitem zřetelnější. Je rovněž velmi měkký (brusné rýhy).

Hlavním kriteriem pro odlišení crookesitu a eukairitu je rozdílná anizotropie obou minerálů, zejména přítomnost nebo nepřítomnost výrazných barevných efektů při neúplně zkřížených nikolech. Rozdíly v barvě i odrazivosti jsou tak nepatrné, že je při přítomnosti pouze jednoho z obou uvedených nerostů nelze postihnout, a slabý dvojodraz eukairitu lze jen zřídka pozorovat. Rovněž lamelární vývoj eukairitu, který nebyl u crookesitu pozorován, může být určitou pomůckou.

Crookesit byl identifikován rentgenograficky a pomocí kvalitativní spektrální analýzy, která vykazala Ti jako jednu z hlavních složek.

Výsledky podrobného geochemicko-mineralogického studia selenidové paragenese z Bukova budou publikovány.

Ústav nerostných surovin, Kutná Hora.

Literatura:

KVAČEK M. (1964): Mineralogický rozbor rudních vzorků z Habří. Nepublikovaná zpráva. ÚNS, Kutná Hora.

KVAČEK M., Plhal J., Matuška J., Kupka F. (1963): Nález berzelianitu Cu_{2-x}Se na Moravě. Čas. mineral. geol. 3, 267. Praha.

STRUNZ H. (1962): Mineralogische Tabellen. Ruský překlad. Moskva.

Zusammenfassung

DAS VORKOMMEN VON CROOKESIT IN BUKOV

In der Umgebung von Bukov (Českomoravská vrchovina, ČSSR) wurde ein neues Vorkommen der selenidischen Vererzung entdeckt. In der Vererzung wurden folgende Selenide identifiziert: Berzelianit (als Hauptbestandteil), Crookesit, Eukairit, Clausthalit und Umangit. In der Mineralparagenese sind auch Chalkopyrit, Bornit, Chalkosin, Pyrit, Quarz und Karbonate anwesend. Es handelt sich um das erste Vorkommen des Crookesits in ČSSR. In dem Artikel ist das Reflexionsverhalten des Crookesits und des ihm ähnlichen Eukairits angeführt.

Josef Duda:

DOPLNĚK K POZNÁNÍ JÁTROVEK REŠOVSKÉHO VODOPÁDU

ERGÄNZUNG ZUR KENNTNIS DER LEBERMOOSE AM WASSERFALL DES BACHES HUNTAVA BEIM DORF REŠOV IM OLMÜTZER KREIS

Rešovský vodopád leží v horním toku Huntavy, těsně za soutokem dvou malých potoků, pramenících nad obcemi Tvrdkov a Horní Město. Vodopád (nadmořská výška asi 480 m) a horní části údolí jsou na rozhraní Nízkého Jeseníku a předhoří Hrubého Jeseníku. Geologickým složením však patří k předhoří Hrubého Jeseníku.

Mechorosty zde sbíral poprvé v roce 1908 J. Podpěra a později kolem roku 1930 pak ještě J. Otruba. Dne 25. srpna 1960 jsem provedl sběr játrovek v pramenné oblasti potoka Huntavy a především v okolí vlastního vodopádu.

J. Podpěra (1908, 1913) zde našel celkem 10 druhů játrovek, a to: *Barbi-lophozia barbata* (SCHMID.) LOESKE, *Chiloscyphus polyanthus* (L.) CORDA, *Conocephalum conicum* (L.) DUM., *Metzgeria conjugata* LINDB., *M. pubescens* (SCHRANK) RADDI, *Nardia geoscyphus* (DE NOT.) LINDB., *Pedinophyllum interruptum* (NEES) LINDB., *Scapania irrigua* (NEES) DUM., *S. nemorosa* DUM. a *Tritomaria quinque-dentata* (HUDS.) BUCH. Z nich jsem nenašel pouze *Pedinophyllum interruptum* (NEES) LINDB. Doklad druhu *Scapania irrigua* (NEES) DUM. jsem revidoval a zjistil jsem, že jde o *S. undulata* (L.) DUM. *S. irrigua* (NEES) DUM. však v oblasti Rešovského vodopádu rovněž roste, a to podél potoka směrem k Tvrdkovu.

J. Otruba (1934) sebral na Rešovském vodopádu celkem 12 druhů játrovek: *Bazzania trilobata* (L.) LINDB., *Blepharostoma trichophyllum* (L.) DUM., *Diplophyllum albicans* (L.) DUM., *Lepidozia reptans* (L.) DUM., *Madotheca levigata* (SCHRAD.) DUM., *M. platyphylla* (L.) DUM., *Marchantia polymorpha* L., *Metzgeria conjugata* LINDB., *Obtusifolium obtusum* (LINDB.) S. ARN., *Plagiochila asplenoides* (L.) DUM., *Trichocolea tomentella* (EHRH.) DUM. a *Tritomaria quinque-dentata* (HUDS.) BUCH.

Provedl jsem revisi některých dokladů játrovek J. Otruby a zjistil jsem, že *Obtusifolium obtusum* (LINDB.) S. ARN. je *Sphenolobus minutus* (SCHREB. in CRANZ) BERGGREN a *Tritomaria quinquedentata* (HUDS.) BUCH je *Barbilophozia hatcheri* (EVANS) LOESKE (DUDA 1958). Oba druhy jsem později sbíral přímo na lokalitě. Z nálezů J. Otruby se mi nepodařilo ověřit pouze druhy *Madotheca platyphylla* (L.) DUM. a *Trichocolea tomentella* (EHRH.) DUM. Jejich výskyt je však možný a pravděpodobný.

Celkem jsem na této zajímavé lokalitě sebral 39 druhů játrovek. K nejcennějším jistě patří zjištění některých typických horských prvků, jako například *Barbilophozia attenuata* (MART.) LOESKE, *B. hatcheri* (EVANS) LOESKE, *Madotheca cordaeana* (HÜB.) DUM. aj. V následujícím přehledu uvádím jen nové nálezy, případně druhy, jejichž výskyt byl na této lokalitě sporný.

Barbilophozia attenuata (MART.) LOESKE — Na skalách a skalní suti v blízkosti vodopádu i v údolí směrem k Hornímu Městu; poměrně častý druh.

Barbilophozia hatcheri (EVANS) LOESKE — Skály nedaleko vodopádu a v údolí směrem k Hornímu Městu (viz také DUDA 1958).

Bazzania trilobata (L.) LINDB. var. *depauperata* K. M. — Na suchých skalách nad vodopádem, celkem vzácně.

Calypogeia meylanii BUCH — Hojná játrovka na hlinitých svazích a pod skalami jak v blízkosti vodopádu, tak i v údolí k Hornímu Městu a Tvrdkovu.

Calypogeia trichomanis CORDA — V údolí nad vodopádem směrem k Tvrdkovu.

Cephalozia bicuspidata (L.) DUM. — V celém okolí vodopádu hojná játrovka.

Cephalozia media LINDB. — Na hniјících kmenech jehličnanů v údolí směrem k Tvrdkovu i k Hornímu Městu.

Cephalozia starkei (FUNCK) SCHIFFN. — Na sušších skalách nad vodopádem.

Diplophyllum obtusifolium (HOOK.) DUM. — Na hlinitých svazích u cest v údolích směrem k Tvrdkovu a Hornímu Městu.

Gymnocolea inflata (HUDS.) BUCH — Vzácně v údolí směrem k Hornímu Městu.

Lejeunea cavifolia (EHRH.) LINDB. — Na vlhkých zastíněných skalkách u vodopádu.

Lophocolea bidentata (L.) DUM. — Nepříliš často na skalkách mezi jinými mechorosty nedaleko vodopádu.

Lophocolea heterophylla (SCHRAD.) DUM. — Jedna z nejčastějších játrovek na hniјících kmenech a pařezech, řídčeji na humusu. U vodopádu také s rozmnořovacími tělísky (c. gem.).

Lophozia ventricosa (DICKS.) DUM. — Na hlinitých svazích u cest v údolích směrem k Tvrdkovu a Hornímu Městu.

Madotheca cordaeana (HÜB.) DUM. — Na vodou omývaných kamenech v řecišti těsně pod vodopádem a stejně tak i v údolí směrem k Hornímu Městu.

Marchantia polymorpha L. var. *aquatica* NEES — Na stinných a vlhkých místech pod vodopádem.

Nardia scalaris (SCHRAD.) GRAY — Na hlinitých svazích u cest v údolí směrem k Hornímu Městu.

Pellia epiphylla (L.) CORDA — V údolí směrem k Tvrdkovu.

Ptilidium pulcherrimum (WEB.) HAMPE — Častá játrovka na živých i hniјících kmenech, především jehličnanů.

Reboulia hemisphaerica (L.) RADDI — Vzácně na skalkách těsně nad vodou asi 50 m pod vodopádem.

Scapania curta (MART.) DUM. em. BUCH — V údolí směrem k Tvrdkovu.

Scapania irrigua (NEES) DUM. — Na hlinitých místech v údolí směrem k Tvrdkovu.

Sphenolobus minutus (SCHREB. in CRANZ) BERGGREN — Na skalních stěnách v okolí vodopádu (viz také Duda 1958).

Tritomaria exsecta (SCHMID.) SCHIFFN. — Často na hniјících kmenech jehličnanů v okolí vodopádu.

Tritomaria quinquedentata (HUDS.) BUCH — Hojně na skalkách v okolí vodopádu (viz také Duda 1958).

Literatura:

DUDA J. (1958): K rozšíření játrovek v Československu. — Acta Musei Silesiae, Opava, Ser. A, 7(1):31—63.

OTRUBA J. (1934): Mechy Rešovského vodopádu. — Čas. vlast. Spol. musej., Olomouc, 47:107—109.

PODPĚRA J. (1908): Výsledky bryologického výzkumu Moravy za rok 1907—1908. — Zprávy Komm. přírodov. Prozk. Moravy, Brno, Odd. bot., číslo 5.

PODPĚRA J. (1913): Výsledky bryologického výzkumu Moravy za léta 1909—1912. — Čas. mor. Musea zem., Brno, 13:32—54, 233—257.

Zusammenfassung

In diesem kleinen Beitrag ergänze ich unsere heutigen Kenntnisse über das Vorkommen der Lebermoose am Wasserfalle beim Dorf Rešov im Olmützer Kreis (Meereshöhe ca. 480 M). Zu den interessantesten Arten gehören hier folgende: *Barbilophozia attenuata* (MART.) LOESKE, *B. hatcheri* (EVANS) LOESKE, *Madotheca cordaeana* (HÜB.) DUM. und *Reboulia hemisphaerica* (L.) RADDI. Insgesamt habe ich auf dieser Lokalität 39 Arten von Lebermoosen gefunden.

Michal Ondřej:

NĚKOLIK HYFOMYCETŮ Z TEKOUČÍCH VOD BRUNTÁLSKA

Každoročně se v potocích hromadí velké množství opadávajícího listí. Na rozkladu této organické hmoty se podílí velkou měrou řada plísní — hyfomycetů.

Hlavním důvodem práce bylo zjištění druhového zastoupení hyfomycetů ve vzorcích z Černého potoka, Uhlířského potoka u Bruntálu a z lesního pramene u Karlovy Studánky.

V rozmezí šesti týdnů (listopad až prosinec 1964) bylo z jednotlivých stano-
višť odebráno po 10 vzorcích opadaných listů olše a buku (*Alnus glutinosa*, *Fagus sylvatica*).

Vzorky z Černého potoka byly odebírány přibližně 2 km jižně od Bruntálu, v nadmořské výšce 517 m. Černý potok patří mezi nejznečištěnější toky na Bruntálsku. Vzorky z Uhlířského potoka byly odebírány 1,5 km jihozápadně od Bruntálu pod severozápadním svahem Uhlířského vrchu, v nadmořské výšce 560 m. Uhlířský potok se vyznačuje poměrně pomalu tekoucí vodou s nízkou saprobitou. Vzorky z lesního prameniště byly odebírány v lese v bezprostřední blízkosti Karlovy Studánky, v nadmořské výšce 780 m.

Příspěvek navazuje na práci L. MARVANOVÉ a P. MARVANA (1963), kteří odebrali celkem 21 vzorků opadaných listů (převážně buku) na jaře 1962 (březen až

duben] ve Videlském potoce, v Černé Opavě, v Bělé a v Šumném potoce. Ve vzorcích zjistil celkem 17 druhů hyfomycetů (*Alatospora acuminata* ING., *Anguillospora longissima* (SACC, et SYD.) ING., *Cesaresia sphagnum* FRAG., *Articulospora tetracladia* ING., *Calcariopsis hiemalis* MARVANOVA et MARVAN, *Clavariopsis aquatica* DE WILD, *Dendrospora erecta* ING., *Flagellospora curvula* ING., *Heliscus longibrachiatatus* ING., *Heliscus lugdunensis* SACC. et THERRY, *Jaculispora submersa* HUDSON et INGOLD, *Lemmoniera aquatica* DE WILD., *Lemmoniera brachycladia* ING., *Tetracladium setigerum* (GROVE) ING., *Tricladium patulum* MARVANOVA et MARVAN, *Tricladium splendens* ING., *Varicosporium elodeae* KEGEL.

Ve vzorcích z Černého potoka, Uhlířského potoka a z lesního prameniště bylo zjištěno 16 druhů, jejichž výčet následuje. Nejvíce druhů bylo zjištěno ve vzorcích z vod s poměrně nízkou saprobitou. Ve vzorcích z Uhlířského potoka bylo zjištěno 11 druhů, rovněž tak i ve vzorcích z lesního prameniště u Karlovy Studánky. Vzorky z Černého potoka se vyznačovaly poměrnou chudostí na druhy (celkem zjištěno 7). Několik málo druhů v nich silně převládalo (*Flagellospora curvula* ING., *Lemmoniera aquatica* DE WILD, *Tetracladium marchalianum* DE WILD a *Heliscus longibrachiatatus* ING.).

Alatospora acuminata INGOLD

Druh se vyskytl pouze ve vzorcích z Uhlířského potoka a z lesního prameniště Karlova Studánka. Ve vzorcích z Uhlířského potoka se vyskytoval v poměrně velkém množství. Vedle tetraadiálních spór se vyskytly ojediněle tria- a pentaradiální abnormality, o nichž se zmiňují rovněž MARVANOVA a MARVAN [1963].

(Celková délka spór 28–32 μ , délka jednotlivých ramen 14–15,6 μ . Šířka 1,5–2 μ).

Anguillospora longissima (SACC. et SYD.) INGOLD

Druh se vyskytl ojediněle a vzácně pouze ve vzorcích z Černého potoka a z lesního prameniště Karlova Studánka.

(Délka spór 156–250 μ , šířka 4,5–5 μ).

Articulospora inflata INGOLD

Druh se vyskytl ojediněle pouze ve vzorcích z Uhlířského potoka a lesního prameniště Karlova Studánka.

(Délka ramen 19–31 μ , šířka 2,5–3 μ).

Articulospora tetracladia INGOLD

Druh se vyskytl ojediněle pouze ve vzorcích z Uhlířského potoka.

(Délka jednotlivých ramen 12–50 μ , šířka 3 μ).

Clavariopsis aquatica DE WILD

Druh se vyskytl ojediněle ve vzorcích ze všech stanovišť.

(Délka spór 31–37 μ , největší šířka 12,5 μ . Nitovité přívěsky 28–40 μ dlouhé a 1,3–1,5 μ široké).

Flagellospora curvula INGOLD

Druh se vyskytl ve vzorcích ze všech stanovišť. Hojně byl zastoupen ve vzorcích z Černého potoka. V ostatních vzorcích byl zastoupen v menší míře.

(Délka spór 90–150 μ , šířka 2,5–3 μ).

Heliscus longibrachiatatus INGOLD

Druh se vyskytl ve vzorcích ze všech stanovišť. Nejpočetněji byl zastoupen ve vzorcích z Černého potoka.

(Délka ramen 12–16 μ , šířka 1,3–2,5 μ).

Heliscus stellatus INGOLD et COX

Druh se vyskytl ojediněle pouze ve vzorcích z Uhlířského potoka a z lesního prameniště Karlova Studánka.

(Délka ramen 7,12 μ , šířka 1,3–2,8 μ . Celková délka 14–16 μ).

Lemmoniera aquatica DE WILD

Druh se vyskytl hojně ve vzorcích ze všech stanovišť.

(Délka ramen 75–90 μ , šířka 3 μ).

Lemmoniera brachycladia INGOLD

Druh se vyskytl poměrně hojně pouze ve vzorcích z lesního prameniště Karlova Studánka.

(Délka ramen 9–21 μ , šířka 6,25 μ . Celková délka spor 25–40 μ).

Lunulospora curvula INGOLD

Druh se vyskytl v poměrně velkém množství pouze ve vzorcích z Černého potoka.

(Délka spor 18–25 μ , šířka 3 μ).

Margaritospora aquatica INGOLD

Druh se vyskytl pouze ve vzorcích z Uhlířského potoka a z lesního prameniště Karlova Studánka. Ve vzorcích z Uhlířského potoka byl zastoupen ve značném množství. Vyskytly se zde dvě odchylné formy. Forma se spórami kulatými až tetraedrickými a forma se spórami oválnými až protaženými.

(Průměr spor 6,25 μ . Délka protažených spor 18–20 μ , šířka 6,25 μ).

Tetracladium marchalianum DE WILD

Druh se vyskytl v poměrně velkém množství pouze ve vzorcích z Černého potoka.

(Délka jednotlivých ramen 15–25 μ , ojediněle až 40 μ , šířka 3 μ).

Tetracladium setigerum (GROVE) INGOLD

Druh se vyskytl ojediněle až vzácně pouze ve vzorcích z Uhlířského potoka.

(Délka jednotlivých ramen 12–31 μ , šířka 3 μ).

Tricladium splendens INGOLD

Druh se vyskytl ojediněle pouze ve vzorcích z lesního prameniště Karlova Studánka.

(Délka spor 60–125 μ , šířka 5–6,25 μ , délka bočních větví 25–50 μ , šířka 5–6,25 μ).

Varicosporium elodeae KEGEL

Druh se vyskytl v poměrně velkém množství pouze ve vzorcích z Uhlířského potoka.

(Délka spor 78–127 μ , šířka 3–4 μ).

S H R N U T Í :

Práce pojednává o vodních hyfomycetech (*Fungi imperfecti*) opadaného listí ve vodách Černého potoka, Uhlířského potoka a lesního prameniště Karlova Studánka ve výškovém rozmezí 517–780 m. Zachycuje podzimní období (listopad–prosinec 1964). Celkem bylo zpracováno 30 vzorků a v nich zjištěno 16 druhů.

Literatura:

HUDSON H. J., INGOLD C. T. — Aquatic Hyphomycetes from Jamaica. Trans. Brit. Mycol. Soc. 43:469—478, 1960.

INGOLD C. T. — Aquatic Hyphomycetes from decaying alder leaves. Trans. Brit. Mycol. Soc. 25:339—417, 1942.

INGOLD C. T. — Further observations on aquatic Hyphomycetes of decaying leaves, Trans. Brit. Mycol. Soc. 26:104—112, 1943.

INGOLD C. T. — Some new aquatic Hyphomycetes. Trans. Brit. Mycol. Soc. 27:35—47, 1944.

INGOLD C. T., COX V. J. — *Heliscus stellatus* sp. n., an aquatic Hyphomycete. Trans. Brit. Mycol. Soc. 40:155—158, 1957.

KEGEL W. — *Varicosporium elodeae*, ein Wasserpilz mit auffallender Konidienbildung. Ber. D. Bot. Ges. 24:213—216, 1906.

MARVANOVÁ L., MARVAN P. — Několik hyfomycetů z tekoucích vod Hrubého Jeseňku. Časopis Slezského muzea 12(2):101—118, 1963.

Emanuel Opravil:

FOSILNÍ DŘEVO Z JESKYNĚ NA POMEZÍ

Jeskyně Na Pomezí na rozdíl od jeskynního systému Moravského Krasu neobsahují mocnější souvrství jeskynních uloženin — jeskynních hlín a sutí, které by obsahovaly nějaký paleontologický materiál. Pouze na dně jeskyně Na Pomezí jsou rezavě hnědé hlíny maximální mocnosti 1 m (KRÁL, 1958). Převládajícím sedimentem jsou různě silné sintrové povlaky, které v sobě jen zcela ojediněle uzavírají materiál organického původu. Je to způsobeno jednak tím, že jeskyně byly spojeny s povrchem jen úzkými puklinami, jednak tím, že neměly stálý vodní průtok a vznikaly činností puklinových vod a občasných záplav. KRÁL (l. c.) je řadí k jeskyním korosního typu.

Chudé kosterní nálezy učinil v jeskyni Na Pomezí v r. 1950 V. Strnad (STRNAD 1951). Byla to kostra kuny lesní (*Martes martes* L.). Vzhledem k tomu, že na kostře byl jen slabý povlak sintru, který se v jeskyni velmi rychle tvoří, usuzuje STRNAD na malé stáří nálezu. Označuje jej za recentní, případně za subrecentní. V roce 1965 jsem se zabýval v této jeskyni sintrovým útvarem, nazývaným „Pes“. Jde o sintrovou šikmo uloženou rouru, jejíž výplň tvoří hnijské dřevo. V jeskyních se často setkáváme se zbytky dřeva veskrze zvápenatělými, v jeskyni Na Pomezí máme ale dřevo obalené vrstvou sintrů na povrchu. Dřevo rychle vyhnívá a zůstává jen sintrový obal. Původní tloušťka kmínku mohla být 8 až 10 cm. Dřevo je rozměklé, silně promočené, takže je možné z něj velmi snadno připravit mikroskopické řezy. Má typickou stavbu dřeva jehličnanů, pozůstává ze samých tracheid. Neobsahuje žádné pryskyřičné kanálky, dřevné paprsky jsou jednobarevné a na radiálních stěnách mají typické abietoidní tečkování. Jedná se o dřevo jedle (*Abies alba* MILL.).

Stanovení stáří nálezu je nemožné, jde o objekt, uložený volně mezi roztroušenou balvanitou sutí, bez jakékoliv možnosti určení polohy v profilu. Vzhledem k relativně rychlému postupu rozkladu dřeva a rychlé tvorbě sintrů předpokládám subrecentní stáří útvaru „Pes“. Je to asi jeden z nejmladších útvarů v jeskyni Na Pomezí.

Literatura:

KRÁL V. (1958): Kras a jeskyně východních Sudet. Acta Univ. Carolinae, Geologica, no. 2:105—159.

STRNAD V. (1951): První kostní nálezy a některé zvláštní formy sintrové výzdoby v jeskyních Na Pomezí u Dolní Lipové na Jesenicku. Přír. sborník ostravského kraje 12:162—169.

Vojtěch Piňos:

SKALSKÉ RAŠELINIŠTĚ

Nedaleko osady Skály (Horní Město u Rýmařova), asi 1 km západně od osady rozkládá se botanicky velmi zajímavé rašeliniště. Leží na prameni potoka Huntavy (který níže na toku protéká známými Rešovskými vodopády) v mírně svažitém údolí v délce asi 1200 m, při čemž výškový rozdíl mezi horní a dolní částí rašeliniště činí 85 m. Spolu s ochrannými pásy je rozloha celého území 45,5 ha a vlastní rašeliniště zabírá plochu kolem 20 ha. Geograficky se nachází v pohorí Nízkého Jeseníku a jeho nadmořská výška je dána přibližně vrstevnicí 700 m, která prochází rašeliništěm napříč.

Klimatické poměry jsou zde téměř stejné jako v blízkém Rýmařově: roční srážkový průměr 762 mm v období 1958—1963, teplotní průměr za leden $-5,15^{\circ}\text{C}$ a za červenec $+15,52^{\circ}\text{C}$, rovněž v období 1958—1963; průměrný počet dnů se srážkami byl v tomtéž časovém údobí 155 dnů, první mrazíky se dostavují začátkem září (výjimečně i koncem srpna) a poslední koncem května (výjimečně první červenové dny). Jde tedy o značně drsné podnebné poměry.

Geologický podklad rašeliniště tvoří navětralé chloriticko seritické břidlice a v ostrůvcích chloritisané biotitické ruly, které se projevují v nahromaděných balvanech. V dolní části lokality je na tomto podkladu eluvium.

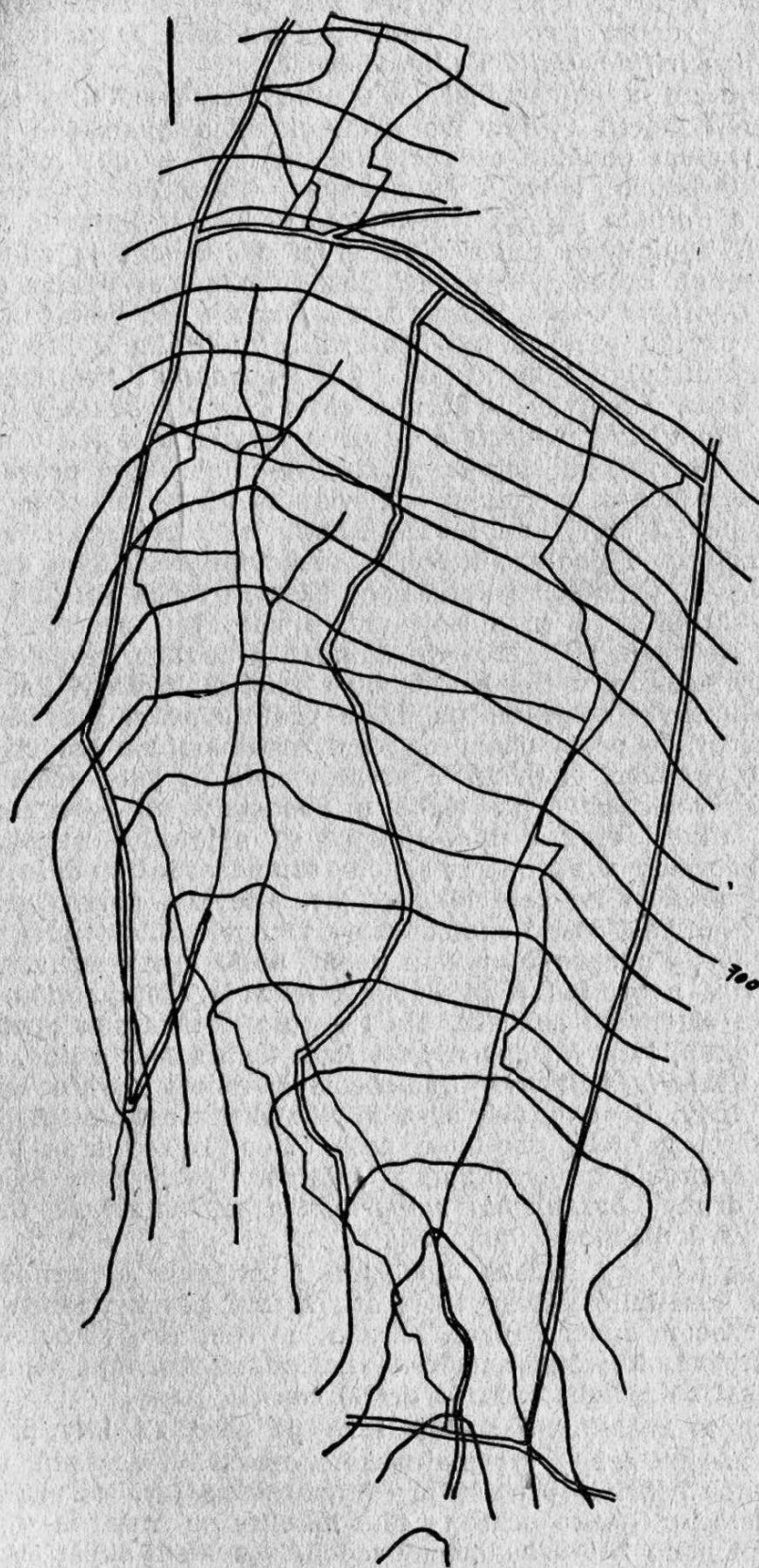
Celé území, botanicky velmi zajímavé a význačné, je hojně vyhledáváno i zvěří a ptactvem a právem si proto zaslouží zákonné ochrany. Rašeliniště je v podstatě dvojího typu:

- a) vrchovištního typu, o čemž svědčí nejen řada rostlinných druhů, ale i sám vegetační základ, tvořený více druhy rašelínků,
- b) v dolní části a také v některých okrajových místech se setkáváme s přechodovým typem rašelin.

V několika úsecích pak přechází porost rašelin v lesní útvar na rašelinném podloží. Dojem tundrového útvaru zvyšuje značná účast dřevin, zejména břízy a osíky. Místa se vzrostlými stromy jsou závislá na reliéfu terénu a podloží; byla však do roku 1940 uměle udržována, aby majitelům plynul z pozemků užitek — dřevo. Záměrná výsadba je patrná jen v některých místech kolem bývalých cest.

Na relativně sušších místech, zvláště v okrajových partiích, jsou v porostu zastoupeny druhy různých stanovišť a nevytvářejí vyhraněná společenstva; v těchto útvarech roste například *Euphrasia rostkoviana* subsp. *grandiflora*, *Lychnis flos cuculi*, *Melampyrum silvaticum* subsp. *subsilvaticum*, *Polygala vulgaris* i *Polygala amara* subsp. *eu-amara*, ve spoustách *Orchis latifolia* a *O. maculata*, *Gymnadenia conopsea*, *Platanthera bifolia* aj.

Vlhčí a zamokřená místa zarůstají formace s *Equisetum fluviatile*, jinde převládá (zvláště v křovinatých úsecích) *Equisetum silvaticum*; celé porosty vytváří pomístně *Filipendula ulmaria* subsp. *pentapetala*. Běžným prvkem je tu *Eriopho-*

Skalské rašeliniště, 1:5.000 (del. V. Piňos).

rum angustifolium a některé ostřice, jako *Carex panicea*, *C. stellulata*, *C. palescens*, z nichž první dvě se vyskytují zvláště ve společenstvu vrchovištního rázu. Z ostatních rostlin zasluhují zmínky *Parnassia palustris*, *Pirola rotundifolia*, *Corallorrhiza trifida*, *Galium uliginosum* aj.

Botanicky nejhezčí a nejcennější jsou úseky vrchovištního typu. Tento typ rašeliniště je nejtypičtěji vyvinut ve dvou okrscích Skalského rašeliniště. Oba jsou uprostřed, kolem podélné osy celé lokality. Na mnoha místech jsou dobře vyvinuty charakteristické bulty s *Polytrichum*, *Oxycoccus quadripetalus*, *Vaccinium myrtillus* a *Calluna vulgaris*. Šlenky zarůstají rašeliníkem, a to více druhy rodu *Sphagnum*. Typickým, třeba ojedinělým zástupcem je zde *Trichophorum alpinum*. Z ostatních květenných prvků sluší zaznamenat výskyt *Eriophorum vaginatum* a pak *Gentiana verna*, která roste v okrsku pod vrstevnicí 700 m. Spolu s ní v tomtéž okrsku roste hojně *Drosera rotundifolia* a *Pinguicula vulgaris*. Kolem potůčků jsou bujné a husté porosty s *Menyanthes trifoliata*, která je všude tam, kde je voda v pohybu. V horním okrsku je *Menyanthes* hojná, ale vůbec se nevyskytuje *Pinguicula vulgaris* a *Drosera rotundifolia* jen v menší míře.

V této souvislosti stojí za zmínku plochy, na nichž byla prováděna těžba rašeliny. Dálo se tak jednak v typicky vrchovištním útvaru a jednak i ve formacích přechodných typů. Za čtyři leta invaze rostlin na rozrušené a vytěžené plochy se postupně i obnažené podloží, které je svahovité a každým deštěm smýváno, částečně zacelilo. Ve spodních (nejnižších) částech všech vytěžených ploch vznikají malá jezírka; některá se musejí uměle udržovat, protože přívaly vod by vytvořily stružky a došlo by k erozivní činnosti v podloží, respektive k vysoušení přilehlých vrstev rašeliny a tím k dalšímu rozrušení lokality. Zacelované plochy budou velmi zajímavým studijním objektem pro sledování sukcese rostlinné. Zatím lze konstatovat, že první nápor osídlení rostlinami na holých plochách podloží se projevil ve dvou etapách. V prvním roce to byly především ty druhy rostlin, které se roztrousily při těžbě a nedostaly se do hromad: přesličky, violka bahenní, rákos, vřes a jiné. Nejvíce se uplatnily ostřice, které zvláště ve třetím roce provedly silný nápor; jejich rozmnožování se dalo semeny.

Velmi četným prvkem na celé lokalitě jsou dřeviny. *Betula pubescens*, druhy r. *Salix* a jiné pronikají až do společenstev vrchovištního typu a spolu s jinými druhy vytvářejí místy neproniknutelnou houšť. Sušší místa těchto porostů, jejichž skladby se účastní například ještě *Populus tremula*, *Betula alba*, jsou zajímavé nejen z hlediska sledování sukcese, ale i svou různotvárností; zde rostou běžné prvky širokého okolí, jako *Nardus stricta*, *Ranunculus acer* a jiné, i prvky vlhčích ploch, jako *Pedicularis palustris*. Společenstva tohoto útvaru vyžadují snížení hladiny spodní vody. V některých částech Skalského rašeliniště jsou porosty až lesního charakteru, v nichž dominuje zase osika, bříza, jeřáb a smrk. V podrostu převažují *Frangula alnus*, hojně je i *Daphne mezereum*. Bylinné patro lze charakterisovat druhy: *Lysimachia vulgaris*, *Scirpus silvaticus*, *Crepis paludosa*, *Senecio silvaticus* a *Anemone nemorosa*.

V rašeliništi se nalézají ložiska topogenní i soligenní a naznačují tak různou genesi rašeliny. Rašelinné plochy tvoří dva hlavní okrsky. Mocnost rašeliny se v jednotlivých úsecích značně různí. Zhruba lze říci, že směrem do středu lokality rašeliny přibývá. Největší naměřená mocnost přesahuje něco přes 150 cm, průměrná mocnost se pohybuje od 40 do 80 cm.

O ochranu tohoto rašeliniště zasloužil se již před 25 lety především Franz Pokoj, který působil tehdy v rýmařovském okrese. Z dokladů, které zachránil dnešní konservátor ochrany přírody pro Rýmařovsko Jar. Němec, se dovídáme hodně z této historie. Otázka ochrany této lokality se rozvířila v roce 1941, a to proto, že přes ni mělo být vybudováno vedení vysokého napětí. Akce k ochraně rašeliniště se ujal F. Pokoj a získal na podzim roku 1941 souhlas všech majitelů parcel s ochrannými podmínkami, až na hornoměstského občana Johana Shala (který, jak se vyjádřil, „se nenechá omezovat ve svém vlastnickém právu“).

Zmocněnec pro ochranu přírody v oblasti Opava, dr. O. Lenecek, neuznal tuto lokalitu za tak významnou, aby byla vyhlášena státní přírodní rezervací, ale doporučuje ji do ochrany jako Landschaftschutzgebiet (místního, vlasteneckého významu). Tento stupeň ochrany nemohl zamezit vedení trasy vysokého napětí přes rašeliniště. Začíná opět dohadování mezi zúčastněnými. Převážná většina majitelů, i když zprvu souhlasila se zřízením rezervace, postavila se proti jejímu vyhlášení.

Velmi svérázně vyjadřuje se nadlesní Foltinek. Tvrdí, že rašeliniště je mladé — asi 150 roků, teprve se tvoří. Vzniklo prý vykácením lesa. Dodává, že skalští občané pamatují, že rašeliništěm vedly schůdné cesty i na jaře. Pokládá rašeliniště za bezvýznamné a ztotožňuje se s názory obyvatel, kteří chtějí tento prostor zkultivovat odvodněním.

Franz Pokoj odpovídá Foltinovi zasvěceněji — cituji v překladu hlavní části jeho dopisu:

„Není mi jasné, proč došlo tak náhle k vykácení lesa na tomto území. Před 150 lety přece nebylo potřeba tolik dřeva najednou. Ani doly ho nemohly tolik potřebovat. Také poměrně spolehlivá kronika „Haas-Schrot“ z této doby nemluví o něčem podobném.

I za předpokladu dosud neznámé katastrofy, které by byly tyto lesy padly za obět, zůstává nepochopitelná. Také mapa z roku 1834 značí cesty přes rašeliniště čárkovaně a lidé pana nadlesního je označují za suché. Také močály jsou tam vyznačeny.

Já sám se domnívám, že rašeliniště je mnohem starší (souvislý pás Žďárský potok — Rejvíz). Opírám se o prohlášení znalce dr. Lenecka: „Rašelina je vrchoviště (Sphagnetum), jež se ovšem nachází v přechodném stavu k lučnímu rašeliništi“.

Toto zjištění stojí v protikladu k tvrzení starých obyvatel Skal, že močál býval dříve sušší. Mohu uvést, že před 11 lety mi vyprávěli možná titíž staří Skaláné, že při pasení zapadaly krávy do močálů a byly jen s velkou námahou vyprošťovány. Muselo tedy být rašeliniště dříve vlhčí.

Dále bych chtěl uvést jméno Sumpfbach, který ovšem dříve, v době rozkvětu hornictví, měl jméno Huntawa. Jméno Sumpfbach je jistě starší než 150 let a jistě nedostal toto jméno z moudrého proroctví předků. Větve, které byly náhodou nalézány, mohly sloužit k úpravě a sjízdnosti cest.

Je pochopitelné, že majitelé jsou proti projektu a pro zúrodnění, což je pro ně v daném okamžiku výhodnější, i když pole na rašelině jsou jistě méněcenná. Za 15—20 let by však mohlo dojít k vyschnutí pramenné oblasti pro Skály, Dobřečov, Horní Město a ke zničení půdy pro vzácné rostliny.

- Shrnuji:
1. Skalské rašeliniště je starší než udává Foltinek, protože je součástí prastarých rašelinišť, která se táhnou Jeseníky.
 2. Okamžitý prospěch nás nezabývá odpovědností před budoucností.
 3. Jsem málo povolán zjistit stáří vrchoviště. Do jaké míry by odvodnění tohoto území ovlivnilo klimatické poměry, musel by opět říci odborník.“

Foltinek na toto odpověděl velmi energicky a celkem stručně: „Nebudu mluvit o detailech... Kvůli několika rostlinám, rostoucím stejně na všech ostatních tvořících se rašelinách se nebudu bavit. Nemám čas, kácím dříví pro válku. Heil Hitler.“

Záchrana přišla od Reichselektrowerke, které trasu vysokého napětí vedly jinudy.

Franz Pokoj se s tím však nesmířil a vyhlásil ochranné podmínky chráněného území Hangensteiner Moore — Skalského rašeliniště — dne 21. června 1942. Plocha tehdy chráněného území zabírala okolní louky a pole až po silnici Horní Město-Dobřečov a zasahovala také blíže ke Stříbrným Horám. Oproti současnému

vymezení navržené státní přírodní rezervace byla tedy rozloha asi trojnásobná. Po válce sice nebyly obnoveny ochranné podmínky, což však neznamená, že by tím ochrana celého území byla zrušena; stalo se tak proto, že se na tuto lokalitu zapomnělo — původní majitelé pozemků byli odsunuti a noví obyvatelé se s krajem teprve seznamovali. Celá lokalita byla zpočátku prakticky neznámým a jen velmi zřídka navštěvovaným místem. Půdy bylo dost, mnoho neobdělané, nikdo neměl zájem měnit tvářnost téměř zapomenutého zákoutí.

Na základě ústního podání a přehnaných představ obyvatel byla zde na podzim r. 1959 zahájena těžba rašeliny, a to ve jménu kompostů a zúrodnování půdy. Nikoho však nenapadlo ověřit si mocnost rašeliny a její stav. Začalo se na jednom místě, a po zjištění, že mocnost rašeliny je malá (kolem 40 cm), zkoušelo se na místě jiném. Zapadaly stroje, zapadaly i ty, které je vyprošťovaly. Někde se objevila mocnost větší — 60—70 cm — buldozéry se dostaly na podloží a shrnovaly celou vrstvu na hromady... výsledek: hromady tam jsou doces a rozrýpaná plocha hyzdí celkem na sedmi místech v celkové rozloze asi 50a jinak krásnou lokalitu. (Konzervátor ochrany přírody se o těžbě dovídá pozdě. Žádné zákroky nepomohly.) Nezůstalo však jen při těžbě rašeliny. Mnozí obyvatelé zde v minulých letech (ještě v r. 1964!) bez jakéhokoli povolení těžili dřevo na topení, a co nejhoršího — farma Státního statku ve Skalách nechala pást krávy i v samotném rašeliništi.

V posledních letech bylo zahájeno jednání o vyhlášení tohoto území jako chráněného (přírodní rezervace). V protokole o prověrkách chráněných území (12. června 1963, dr. F. Skřivánek, inž. dr. Zd. Vulterin, dr. B. Šula, E. Olšanská aj.) je uvedeno, že podobných lokalit není v naší republice mnoho. Jeho ochrana je důležitá však nejen z hlediska biologického, nýbrž především také proto, že jde o pramennou oblast. I když by tu meliorace a kultivace byla technicky možná, byla by nesporně obtížná a především nákladná, při čemž vyvstává otázka ekonomiky takového zásahu ve vztahu k docíleným výsledkům. Meliorace by vedla totiž k zhoršení poměrů pokud jde o soustavné dodávání vody do toku Huntavy. Podle pozorování není zde odtok vody rozkolísán, a to ani náhlými srážkami; sníh se tu drží průměrně o 10—14 dnů déle než jinde v okolí. To všechno jsou okolnosti, které není radno pomíjet a které spolu s biologickými jevy plně opravňují stanovení ochranných podmínek pro Skalské rašeliniště.

Zdeněk Rumler:

DOKLAD O ZIMOVÁNÍ VRÁPENCE VELKÉHO — RHINOLOPHUS FERRUMEQUINUM (SCHREBER, 1774) V JESKYNÍCH JAVOŘICKÉHO KRASU

Vrápenec velký, *Rhinolophus ferrumequinum* SCHREB. patří bezesporu k vzácnostem naší netopýří fauny z čeledi *Rhinolophidae*. Je známo, že jakéhokoliv dokladového materiálu o výskytu tohoto druhu v Československu, především v Čechách a na Moravě, je poskrovnu. Z Čech jsou uváděny v literatuře jen náhodné nálezy jedinců, ke kterým v období let 1872—1929 chybí jakýkoliv dokladový materiál. Prakticky jsou známy v Čechách dva doložené nálezy, z nichž první (kožka) je ve sbírkách Národního muzea. U tohoto exempláře není zaznamenána doba nálezů, pouze lokalita. Druhý exemplář, pocházející ze středních Čech z roku 1962, je skutečně prvním doloženým nálezem učiněným v tomto století v Čechách (HANÁK, FIGALA, 1963). Avšak ani na Moravě, kde podmínky možno říci jsou příhodnější pro výskyt vrápence velkého, jsou zprávy o jeho výskytu vzácností. Slovensko je v tomto směru na tom poněkud lépe. V poslední době je zde známo asi deset lokalit a na rozdíl od ojedinělých nálezů v Čechách a na Moravě tvoří zde jedinci i početnější kolonie, jako je tomu např. v Jasové (okres Moldava).

V dubnu 1955 čítala tato kolonie asi 260 kusů (VACHOLD, 1956). Nemám však v úmyslu uvádět již publikované nálezy, chci jen na předchozím stručném výčtu poukázat na jejich celkový stav a na to, že každá zpráva o nálezu, nebo o výskytu vrápence velkého, jestliže je doložena, má své opodstatnění v uveřejnění. Že má svůj význam pro chiropterology je samozřejmé.

Při prohlídce snímků a negativů ve fotoarchivu Vlastivědného ústavu v Olomouci, týkajících se jeskyňářské tematiky, jsem našel skupinu negativů (barevný kinofilm), na kterých byl zachycen vrápenec větších rozměrů, který mne okamžitě zaujal.

Velikost byla patrna již z prvního negativu, kde záběr představuje probouzejícího se jedince většího druhu ve společnosti vrápenců malých, *Rhinolophus hipposideros* BECHST. Netopýr byl vyfotografován celkem 4X. Z negativů jsem nechal pořídit zvětšené snímky, v některých případech i detaily jednotlivých snímků. Tímto způsobem jsem mohl bezpečně identifikovat druh, a zjistil jsem, že se jedná o vrápence velkého, *Rhinolophus ferrumequinum*. Konsultoval jsem záležitost přímo s autorem snímků — fotografem Vlastivědného ústavu i s věrohodnými svědky při fotografování, kterými byli zaměstnanci Javoříčského krasu. Lituji jen, že tento vzácný nález přesto, že jej lidé drželi v rukou, se nedostal do sbírek zoologického oddělení Vlastivědného ústavu v Olomouci k podrobnějšímu zpracování. Chycený jedinec byl považován za netopýra velkého, *Myotis myotis* BORK. a po ofotografování byl opět puštěn. Předkládám část náhodně získaných snímků jako doklad ke zprávě.

Datum nálezu — ofotografování: 27. listopad 1963.

Autor snímků: Jaroslav Juryšek, založeno ve fotoarchivu pod č. 4582.

Lokalita: zařízení VÚ v Olomouci — Javoříčské jeskyně. Průměrná nadmořská výška 454 m.

Zpřístupněné Javoříčské jeskyně leží na západ od města Litovle a jsou veřejnosti známy. Pozoruhodný nález byl učiněn v malé vápencové jeskyni s bohatou krápníkovou výzdobou, zvanou „U jezírka“. Místní pojmenování je zřejmě voleno podle prosakování vody z vrstev vápencového sintru, kde obzvláště v jarních měsících tvoří malé jezírko na dně jeskyně. Mimo tohoto názvu je užíván jeskyňáři název „Netopýří jeskyně“. Zimuje zde totiž pravidelně 25—85 vrápenců malých, *Rhinolophus hipposideros* BECHST., jak jsem měl možnost ověřit v průběhu zim 1963—64 a 1964—65. Do jeskyně se dostaneme z největší prostory — Dómu Gigantů krátkou chodbou. Polohou se nachází asi uprostřed zpřístupnělého jeskyního systému. Vzdálenost jeskyňky od hlavního vstupního vchodu do systému je po trase asi 350 m, hloubka pod povrchem 55 m, výška stropu v rozmezí od 60 cm do 3,5 m a tvoří plochu asi 20 m². Možno ji považovat za nejteplejší místo v celém systému. Teplota se pohybuje od +7° do +10° C po celý rok. Relativní vlhkost 85—100%.

K vlastnímu nálezu: vrápenec velký visel při objevu v nevelké vzdálenosti od vrápenců malých, ve výšce 1,2 m. Po vyrušení ze spánku a propuštění na svobodu nebyl již v jeskyních spatřen. Zvětšenými snímky se podařilo určit i pohlaví. S největší pravděpodobností se jedná o adultní samici.

Doposud byly v Javoříčských jeskyních nalezeny tyto druhy netopýrů. *Rhinolophus hipposideros*, *Myotis mystacinus*, *M. emarginatus*, *M. myotis*, *M. blythi oxygnathus* a *Plecotus auritus* (GAISLER 1956, tentýž 1962). Lokalitu jsem, pokud čas dovolil, navštívil v letech 1963—65 celkem 4X. Pravidelně zde zimují druhy: *Rhinolophus hipposideros*, *Myotis myotis* a *Myotis emarginatus*. Ostatní uváděné druhy lze hodnotit jako ojedinělé a ne každoročně se vyskytující na zimovišti. Na snížení početního stavu, tak i na druhové zastoupení netopýrů, měly v poslední době značný vliv různé údržbářské práce jako např. elektroinstalace, nátěry zábradlí, odstřely při výzkumu nových prostor v jeskyních Míru apod. Tyto faktory, rušivě zasahující, můžeme vztahovat hlavně na zpřístupněné jeskyně.

O výskytu vrápence velkého v Javoříčských jeskyních a na Olomoucku vůbec, nenajdeme v literatuře zmínky (REMEŠ 1930, KOSTROŇ 1949, HEPNER 1951—53, GAISLER 1956, ŠEBEK 1956). Můžeme toto sdělení považovat za první svého druhu jednak pro zmíněnou oblast, jednak i pro celou severní Moravu. ŠEBEK ve své práci o vrápenci velkém shrnuje veškeré nálezy na celém území ČSSR. Na Moravě učinil sám zjištění v r. 1954, a to ve sklepení zámku v Lednici. Materiál — preparovaná kožka a lebka se údajně nachází v Ústavu pro výzkum obratlovců ČSAV v Brně. Před svým nálezem považuje za poslední pro Moravu — nález Absolonů v z r. 1899. Vidíme, že druh byl znovu objeven po 55 letech. Ostatní moravské lokality, jak ŠEBEK uvádí, jsou povahy literárního sdělení bez dokladu. Tak je tomu i se severomoravskou lokalitou — Praděd (okr. Jeseník), kde nález lgt. Gloger (data?) a zmiňuje se o ní též PAX v r. 1925. Tato lokalita se nezdá příliš věrohodnou a protože není dokladu, nutno ji brát s rezervou.

Přistížení vrápence velkého v Javoříčku je dokladem dalšího náhodného záletu mimo hranice areálu letního výskytu tohoto druhu. Dostal se k nám zřejmě z Rakouska. Rok 1962 byl „dostí hojný“ na podobné zálety. Vidíme to z HANÁKOVA a FIGALOVA nálezu adultního samce ve vápencových štolách v okolí Karlštejna a nálezu dospělé samice v jižním Polsku (HARMATA—WOJTUSIAK 1963). Pro Polsko je to první nález vůbec. V budoucnu můžeme počítat s dalšími zálety tohoto vzácného a chráněného netopýra z jihu do severních oblastí státu. Týká se to však jen zimování. Mnohé z dosud nejasných otázek o jmenovaném živočichu nám ověří další chiropterologické průzkumy.

Literatura:

GAISLER, J., 1956: Faunistický přehled československých netopýrů. Ochrana přírody 11 (6): 161—169.

GAISLER J., HANÁK, V., KLÍMA, M., 1957: Netopýři Československa. Biologica 1957. Acta Universitatis Carolinae.

GAISLER, J., 1962: Výskyt netopýra *Myotis blythii oxygnathus* (Monticelli, 1885) na Moravě. Zoologické listy 11,25 (3): 288—290.

HANÁK, V., FIGALA, J., 1963: Nález vrápence velkého — *Rhinolophus ferrumequinum* (Schreber, 1774) a netopýra brvitého — *Myotis emarginatus* (Geoffroy, 1806) v Čechách. Čas. Nár. muzea, oddíl přírodovědný, duben 1963 (1): 34—38.

HARMATA, W., WOJTUSIAK, J., 1963: Podkowiec duży, *Rhinolophus ferrum-equinum* Schreber (Chiroptera), nowym ssakiem dla fauny Polski. Przegląd Zoologiczny 7 (2): 154—157.

HEPNER E., 1951—53: Několik poznámek o netopýrech Šternberska. Sborník SLUKO, oddíl A, I. 1951—53: 171—175.

KOSTROŇ, K., 1946: Vzácní netopýři Severomoravského krasu. Čas. vlasten. spolku musejního v Olomouci, roč. 55 — oddíl přírodovědný, sv. 1: 64—73.

REMEŠ, M., 1930: Ssavci olomouckého kraje. Vlastivěda střední a severní Moravy. Kroměříž 1930, sv. 1, díl 1: 432—442.

ŠEBEK, Z., 1956: Vrápenec velký (*Rhinolophus ferrumequinum*) v Československu. Věst. čs. spol. zool., 20 (4): 313—324.

VACHOLD, J., 1956: K otázce výskytu a rozšíření netopierov (Chiroptera) na Slovensku. Biologic. práce SAV, 2 (14): 1—65.

EIN DOKUMENT DER UEBERWINTERUNG VON RHINOLOPHUS FERRUMEQUINUM SCHREB. IN DEN TROPFSTEINHÖHLEN IM JAVOŘÍČKO

Zusammenfassung

Das nachträglich verarbeitete und zufällig entdeckte photographische Material, welches am 27. November 1963 in den Höhlen von Javoříčko angefertigt wurde (Nordmährischer Kreis der ČSSR) ist die Grundlage zu diesem Bericht — Dokumente der Ueberwinterung von Fledermäusen — auf dieser Lokalität. Die zugänglich gemachten Höhlen von Javoříčko liegen in einer Höhe von 454 m über dem Meeresspiegel, westlich der Stadt Litovel (Littau). Der bemerkenswerte Fund wurde, in einer kleinen Kalkstein-

hölle gemacht die „U jezírka“ benannt ist. In diesem Teil überwintern regelmässig 25–28 Fledermäuse — *Rhinolophus hipposideros* Bechst. Der Lage nach befinden sich die Höhlen cca in der Mitte des zugänglichen Höhlensystems, in einer Tiefe von 55 m unter der Oberfläche.

Die Höhe der Decke bewegt sich in einer Spanne von 60 cm — 3,5 m. Die Höhle erstreckt sich über 20 m² und ist der wärmste Ort des ganzen Systems. Die Temperatur bewegt sich das ganze Jahr hindurch zwischen +7—+10° C. Die relative Feuchtigkeit ist 85–100%. *Rhinolophus ferrumequinum* hing bei seiner Entdeckung in einer geringen Entfernung von *Rhinolophus hipposideros*, in einer Höhe von 1,2 m. Durch die vergrößerten Details der Abbildung ist es gelungen, das Geschlecht zu bestimmen. Mit der grössten Wahrscheinlichkeit handelt es sich um ein erwachsenes Weibchen. Der Autor des Berichts war beim Photographieren des Objekts nicht zugangen, so dass er das seltene Exemplar nicht erwerben konnte, weder zur Bewertung der taxonomischen Angaben, noch für die zoologischen Sammlungen des Heimatkundlichen Instituts in Olomouc. Durch fachliche Unkenntnis der Zeugen wurde die Fledermaus nach dem Photographieren in Freiheit gesetzt. Die Entdeckung der seltenen Fledermaus in den Höhlen von Javoříčko erweitert so die kleine Reihe der zufälligen Einfüge ausserhalb der Grenzen des Areals des sommerlichen Vorkommens dieser Art, für Böhmen und Mähren. In dem System von Javoříčko wurden inzwischen diese Arten von Fledermäusen aufgefunden: *Rhinolophus hipposideros*, *Myotis mystacinus*, *M. myotis*, *M. blythi oxygnathus*, *M. emarginatus*, *Plecotus auritus*.

Václav Dyk:

REJVÍZSKÁ POPULACE PSTRUHA OBECNÉHO FORMY POTOČNÍ

DIE POPULATION DER BACHFORELLE VON REJVÍZ

(24. příspěvek k poznání severomoravských kruhoústých a ryb)

O populacích pstruha obecného formy potoční, *Salmo trutta m. fario* L., nebyly zatím uveřejněny podrobnější zprávy z celé severomoravské oblasti, ačkoliv se v ní sbližují rozvodí Baltického a Černého moře. Jedině v řece Moravici byly udělány k této významné otázce slibné náběhy v sděleních DYKA (1952), DOBŠÍKA a LIBOSVÁRSKÉHO (1955) a HOCHMANA (1957).

Velmi pozoruhodnou lokalitou pstruha obecného, bezpochyby autochthonního rázu, je prameniště oblasti řeky Opavy, zvláště přítok Černé Opavy od Rejvízu, vytékající z terénu Velkého mechového jezera v nadmořské výšce 769 m. Je prakticky odtokem velké rašeliništní mísy v komplexu osobitých jehličnanů přecházejících až v ukázkou tajgové flory s vodou podléhající častému okyselování, zvláště za sněhového tání a vytrvalých dešťů, takže pstruh se zde musel adaptovat na uvedené občasné nepříznivé složení vody s pokleslým pH a vytvořil i vzhledem svéráznou populaci. Prameniště úsek potoka je vrouben úzkými houpavými loučkami, zarostlý silně rozrazillem a ukládá neustále množství rašelinitého detritu. Teprve níže pod náhorní plošinou Rejvízu se mění v smrkových porostech potok po spojení s Černou Opavou v prudkou bystřinu Hrubého Jeseníku a hostí až po soutok se spojenou Střední a Bílou Opavou běžný typ horského pstruha.

V r. 1948 jsem měl příležitost blíže prošetřit 22 kusů různě starých pstruhů, jednak z úseku na ně navazujícího, ve dnech 8. a 9. května, kdy se po odchodu povodní zotavovali z přezimování a poskytli některé zajímavé poznatky.

V pramenech přítoku pod Rejvízem zjištěno velmi charakteristické zbarvení vyspělých pstruhů, jež se v určitých malých obměnách opakuje ve všech odtocích rašelinišť a u něhož převládá špinavě bronzový vzhled boků až nazlátlé tóny, spolu s modrošedým až „sazově“ zbarveným břichem, objevujícím se u všech pstruhů zdržujících se nad dnem zanášeným detritem v lesním pásmu bystřin. Čím sestupujeme podél Opavy níže k Železné, tím se v prozářeném, povodněmi

od nánosů až na holé kameny vypraném řečišti barvy těla více vyjasňují, přecházejíce nakonec v obvyklý šat horských pstruhů ovlivněných jen otevřeností nebo zastíněností prostředí, krom obvyklých změn od juvenilního vybarvení s příčnými ostrůvky až k vzhledu starších jedinců, u nichž ubývá červených skvrn.

Vliv životního prostředí, jeho změn, fyziologického stavu pstruhů, stárí, se při srovnávání obyvatelů rašelinitých prameništ Opavy a bystřin z nich vznikajících a prudce stékajících svahy, zvláště výrazně projevuje a ukazuje nápadné rozdíly jež mohou vzniknout i v témž povodí v souladu s vertikálním stupněm pstružích stanovišť.

Přehled vzestupně podle celkové délky (včetně ocasní ploutve) a váhy uspořádaných pstruhů ukazuje tyto hodnoty:

Délka cm	Váha g	Pohlaví	Délka cm	Váha g	Pohlaví
19	75	♂	25	110	♀
19,5	80	♀	25	140	♂
20	80	♂	25	140	♂
21	100	♀	25,5	155	♂
21	100	♂	26	135	♂
21,5	70	♂	26	150	♂
21,5	85	♀	26	130	♂
22	95	♀	26,5	140	♂
22	70	♀	27	140	♂
22,5	120	♂	28	195	♂
23,5	100	♀	28	180	♂

Pokud uvedený materiál dovoluje orientačně uzavírat, objevilo se mezi pstruhy do 23,5 cm délky a 120 g váhy zhruba polovina samců a polovina samic, kdežto u starších, 4letých až 5letých do délky 28 cm a váhy 195 g již zřetelně převládají samci, neboť většina samic po prvním výtěru dychtivě shánějících potravu se stává kořistí rybářů. Mezi stejně dlouhými samci a samicemi jsou váhové rozdíly až 20 g, závislé od toho, zdali se pstruh již poprvé na podzim třel, nebo i od živnosti stanoviště a spádu jarního zotavování po zimním hladovění. U starších pstruhů u hranice 25 cm jsou rozdíly větší, např. až 30 g, v neprospěch samice, která vydala mnohem více rezerv a energie na rozmnožování než samec.

U starších jedinců popisované populace jsou velmi markantní sekundární pohlavní znaky, zvláště délka hlavy, horní čelisti, těla, výška těla apod. (obr. 5. na obálce). Např. délkou a vahou takřka vyrovnaní samec 27 cm a samice 26 cm mají:

	Délka hlavy	horní čelisti	těla	Výška těla — v cm
♂	6,5	3,7	23,5	5,3
♀	5,8	2,9	23,3	5,5

Zvláště horní čelist svojí délkou, tak odlišnou u samců a samic pstruhovitých ryb, jasně dokumentuje výrazné rozrůžňování sekundárních pohlavních znaků (viz obr. 5. na obálce).

Rozmnožování pstruhů této populace začíná u kusových délek okolo 20 cm, jak se při pítvách potvrdilo např. u samice 19,5 cm dlouhé, 80 g těžké, ale u jednotlivců může první pohlavní zralost samic nastoupit i dříve, neboť jikernačka dlouhá 21 cm, těžká 100 g měla v dutině tělní z předchozího podzimu nedotřené slupky rezorbujících se nevytřených jiker a na ovarích, již jednou činných, tedy při délce těla pod 20 cm, cystozní změny. Tento poznatek je v souladu s poměrně

včasným prvním výtěrem pstruhů horských populací, ve srovnání s poměry vysočiných a nížinných potoků, kde se dostavuje o rok až o dva roky později.

V žaludcích chycených pstruhů převládaly larvy chrostíků, pozřené, jak je obvyklé, i s jejich ochrannými pouzdry z pískových zrněk a jiného materiálu. Pstruh 21 cm dlouhý, 100 g těžký, samice, měla v zažívadlech 126 kusů plžů kamomilů (*Ancylus*), kteří se někdy také významně podílejí v potravních složkách. Starší pstruh 28 cm dlouhý, 180 g těžký uchvátil i ještěrku, neboť odrostlejší pstruzi obecní využívají i hrubších potravních složek k nasycení.

Jak rozdílně probíhá zotavování po zimním strádání, případně po podzimním výtěru, ukazuje snímek č. 6 (na obálce), na němž horní pstruh je již v přiměřené jarní kondici, kdežto spodní se ještě plně nezotavil.

Souhrn

Populace pstruha obecného formy potoční (*Salmo trutta m. fario*) se v prameništních přítocích Černé Opavy odvodňující Rejvízské rašeliniště shoduje charakteristickými znaky, zvláště bronzově nazlátlým tělem a tmavým břichem, s pstruhy vod ukládajících množství detritu, případně přechodně zkyselujících.

Orientační vyšetření ukázalo, že se jinak neliší ani vzhledem, ani bionomií od běžných populací horských bystrin, jakmile odtok rašeliniště prudce začne stékat stráněmi Hrubého Jeseníku.

Vztah celkové délky k váze je nerovnoměrný podle pohlaví i podle přezimování a spádu jarního zotavování jednotlivých pstruhů.

Práce z Parazitologické katedry
veterinární fakulty VŠZ v Brně.

Literatura:

DOBŠÍK B.—LIBOSVÁRSKÝ J., 1955: Příspěvek k hodnocení hospodářsky důležitých ryb v řece Moravici, Sborník Vysoké školy zemědělské a lesnické.

DYK V., 1952: Současný výskyt ryb v řece Moravici, Příloha Přírodovědeckého sborníku Ostravského kraje, XIII, 3—3: 1—24.

HOCHMAN L., 1957: Ichthyologický výzkum řeky Moravice, Sborník Vysoké školy zemědělské a lesnické v Brně, 1:83—117.

Zusammenfassung.

Ähnlich wie in den Forellengewässern, die viel Detrit und manchmal eine Tendenz zu niedrigem pH haben, ist auch die Population der Bachforelle aus der Quellenregion der Černá Opava durch bronz bis goldausgefärbtem Körper und dunkelm Bauch merkwürdig.

In dem Sturzbache der Abhänge des Hrubý Jeseník ist sie gleich im Aussehen und in der Bionomie wie in den anderen Bergwässern.

Die Gesamtlänge und Gewicht variieren je nach dem Geschlecht, der Ueberwinterung und Frühjahrerholung der einzelnen Stücke.

Vítězslav Bičík:

PŘÍSPĚVEK K POZNÁNÍ SPOLEČENSTVA VODNÍCH BROUKŮ OKOLÍ OLMOUCE

Úvod

Od 28. 3. 1964 do 10. 12. 1964 jsem prováděl jednou měsíčně důkladný průzkum fauny vodních Coleopter v tůni, nacházející se na úpatí východního svahu Tabulového vrchu u Olomouce v nadmořské výšce 250 m. Uvedená tůň (obr. 7 na obálce) se nachází těsně za zahradou při usedlosti Frant. Škurka. Její historie sahá asi do

80. let minulého století, kdy v místech jmenované usedlosti stála menší cihelna a z východního svahu Tabulového vrchu (v místech dnešní tůně) byla těžena cihlářská hlína. Tůň je napájena kromě vody povrchové i spodní vodou a nevyсыchá ani v parném létě. Lze konstatovat, že druhové spektrum vodních brouků (i vodního hmyzu vůbec) této tůně je velmi pestré a předčí většinu tůní v blízkém okolí Olomouce, kde jsem lovil orientačně. Také kvantitativní zastoupení mnohých druhů je poměrně bohaté.

Za spolupráci při determinaci některých druhů upřímně děkuji inž. J. Paláskovi, odbornému instruktoru katedry zoologie PF UP.

Charakteristika tůně

Tůň má tvar přibližně protáhlého obdélníku o ploše asi 0,0450 ha. Jednotlivé strany tohoto obdélníku jsou obráceny k hlavním světovým stranám, podle nichž je pro přehlednost dále označuji. Průměrná hloubka je asi 90 cm. Jižní a východní břeh spadá příkřeji ke dnu, kdežto při západním a severním okraji je voda většinou dosti mělká. Tůň je ze všech stran poměrně snadno přístupná k lovení sítí. Dno je bahnité, u východního okraje se silnou vrstvou odumřelých částí vodních rostlin. Podklad dna tůně tvoří půda hlinitojílovitá až jílovitá. Uprostřed léta, kdy fotosynthesa dosahuje vrcholu, hromadí se při hladině rostlinný plankton, takže voda nabývá zelenavé barvy.

Pokud jde o vegetační poměry, je třeba říci, že jsou v jednotlivých částech tůně dost odlišné (na čemž bude rovněž do jisté míry závislé shora uvedené bohaté druhové spektrum vodního hmyzu). Chci-li uvést pouze typické rostliny tůně, nutno jmenovat přesličku říční (*Equisetum fluviatile*) v západní části tůně a částečně při jejím jižním okraji, dále orobinec úzkolistý (*Typha angustifolia*) nedaleko od kraje v celé východní části tůně. Zde je také těsně při břehu hojný zblochan vzplývavý (*Glyceria fluitans*), poněkud dále od břehu pak rdest trávolistý (*Potamogeton gramineus*), vodní mor kanadský (*Anacharis canadensis*) a v hojné míře stolístek klasnatý (*Myriophyllum spicatum*), v jehož zimních pupenech nacházejí drobní vodní živočichové vhodný úkryt přes zimní období, neboť tu dochází k dostačujícím asimilačním pochodům i při malé intenzitě světla. Posledně jmenovaná rostlina se nachází poměrně hojně i na severním okraji tůně, kde tvoří také velké množství typických trsů 2 druhů sítin — sítina sivá (*Juncus inflexus*), rostoucí v mělké vodě u břehu a sítina klubkatá (*Juncus conglomeratus*) poněkud dále od břehu.

Kalendář návštěv a způsob sběru materiálu

Tůňka byla navštívena ve sledovaném roce 1964 celkem 10krát (v měsících březnu—prosinci, a to v následujících termínech: 28/3, 27/4, 28/5, 29/6, 28/7, 28/8, 26/9, 25/10, 24/11, 10/12). Na jednotlivých exkurzích byl přesně dodržován zvolený způsob lovu. Bylo loveno sítkou na vodní hmyz o průměru 21 cm, hloubky 32 cm, nasazenou na holi o délce 1,15 m. Na každé z uvedených exkurzí bylo provedeno celkem 16 zálovů — čtyřsmyků, rovnoměrně rozmístěných kolem celé tůně. Každý ze 16 zálovů se tedy skládal ze čtyř bezprostředně za sebou následujících rychlých smyků sítí pod vodou mezi rostlinstvem. Smyky byly prováděny s nejvýše možným rozmachem střídavě protichůdnými směry (zprava doleva — obrat — zleva doprava — obrat — zprava doleva — obrat — zleva doprava). Všichni vodní brouci, ulovení popsanou metodou, byli pečlivě sesbírání, konzervováni a později determinováni.

PREHLED ULOVENÉHO A ZPRACOVANÉHO MATERIÁLU
(pořadí v jednotlivých čeledích podle hojnosti výskytu).

Tab. 1

Čeleď Druh	Počet ulovených jedinců dne										Cel- kem
	28/3	27/4	28/5	29/6	28/7	28/8	26/9	25/10	24/11	10/12	
<i>Halipidae</i> — plavčíkovití											
1. <i>Halipus ruficollis</i> Deg.	3	10	8	5	5	2	2	7	5	2	49
2. <i>Halipus flavicollis</i> Deg.	3	5	6	2	2	1	1	4	2	2	28
3. <i>Halipus laminatus</i> Schall.	—	1	2	2	1	—	—	1	1	—	8
4. <i>Halipus lineatocollis</i> Marsch.	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	3
<i>Halipus</i> sp.	—	4	—	—	2	1	—	—	2	—	9
<i>Gyrinidae</i> — věrníkovití											
1. <i>Gyrinus marinus</i> Gyll.	—	4	1	3	—	—	1	—	—	—	9
2. <i>Orectochilus villosus</i> Müll.	—	4	—	1	—	—	1	—	—	—	6
<i>Dytiscidae</i> — potápníkovití											
1. <i>Noterus clavicornis</i> Deg.	19	55	110	80	55	53	46	30	24	6	478
2. <i>Hydroporus palustris</i> L.	2	11	10	6	6	5	3	2	1	—	46
3. <i>Hygrotus versicolor</i> Schall.	1	6	7	5	2	6	5	5	3	1	41
4. <i>Hygrotus inaequalis</i> F.	—	1	5	12	—	2	6	4	6	1	41
5. <i>Hyphydrus ovatus</i> L.	4	5	14	2	5	2	5	—	1	—	38
6. <i>Hyphydrus dorsalis</i> F.	3	6	4	3	2	5	3	3	4	3	36
7. <i>Agabus undulatus</i> Schrank.	—	1	10	9	6	4	2	1	—	—	33
8. <i>Coelambus impressopunctatus</i> S.	2	1	8	8	5	5	1	—	1	—	31
9. <i>Hydroporus angustatus</i> Strm.	1	2	7	7	4	1	—	—	2	—	24
10. <i>Rhantus pulverosus</i> Steph.	2	4	8	1	—	3	—	1	—	—	18
11. <i>Noterus crassicornis</i> Müll.	1	2	2	3	3	1	2	1	1	—	16
12. <i>Ilybius fenestratus</i> F.	—	2	3	1	4	3	2	—	1	—	16
13. <i>Graptodytes pictus</i> F.	—	3	2	1	4	1	2	1	—	—	14
	1	2	3	—	2	2	—	1	2	1	14

Tab. 1 — pokračování

Čeled Druh	Počet ulovených jedinců dne										Cel- kem
	28/3	27/4	28/5	29/6	28/7	28/8	26/9	25/10	24/11	10/12	
14. <i>Acilius sulcatus</i> L.	1	1	2	2	1	1	3	—	2	—	13
15. <i>Ilybius fuliginosus</i>	—	—	3	2	2	1	3	2	—	—	13
16. <i>Hydaticus transversalis</i> P.	—	—	3	1	1	1	1	2	—	—	11
17. <i>Agabus neglectus</i> Er.	1	—	4	2	1	1	—	1	—	—	10
18. <i>Bidessus pusillus</i> F.	—	—	1	3	—	—	2	3	—	—	9
19. <i>Hydaticus seminiger</i> Deg.	—	—	2	3	1	1	1	—	—	—	8
20. <i>Dytiscus marginalis</i> L.	—	1	4	2	1	—	—	—	—	—	8
21. <i>Laccophilus hyalinus</i> Deg.	—	—	—	5	3	—	—	—	—	—	8
22. <i>Graphoderes bilineatus</i> Deg.	—	1	3	—	1	—	2	—	—	—	7
23. <i>Dytiscus dimidiatus</i> Berg.	—	1	3	1	—	1	—	—	—	—	6
24. <i>Copelatus ruficollis</i> Schall.	—	3	2	—	—	—	—	—	—	—	5
25. <i>Hydroporus incognitus</i> Sharp.	—	2	—	1	—	1	—	—	—	—	4
26. <i>Colymbetes fuscus</i> L.	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	4
27. <i>Agabus guttatus</i> P.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
28. <i>Dytiscus circumcinctus</i> Ahr.	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
29. <i>Nartus Grapei</i> Gyll.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
<i>Hydrophilidae</i> — <i>vodomiloviti</i>	6	28	26	21	18	15	8	10	2	2	136
1. <i>Helochares griseus</i> Fabr.	1	6	4	6	3	4	1	1	1	—	27
2. <i>Anacaena limbata</i> F.	2	4	3	3	3	4	3	2	—	1	25
3. <i>Laccobius minutus</i> L.	—	1	2	4	2	4	—	3	1	1	18
4. <i>Hydrophilus caraboides</i> L.	2	3	4	1	4	1	—	1	—	—	16
5. <i>Hydrobius fuscipes</i> L.	—	9	2	—	2	2	—	3	—	—	15
6. <i>Enochrus fuscipennis</i> Th.	—	2	1	3	2	—	2	—	—	—	13
7. <i>Limnoxenus niger</i> Zsch.	—	—	4	2	1	—	1	—	—	—	8
8. <i>Laccobius alutaceus</i> Th.	—	1	3	2	—	—	1	—	—	—	6
9. <i>Hydrous aterrimus</i> Esch.	1	2	2	1	—	—	—	—	—	—	6
10. <i>Laccobius scutellaris</i> Mots.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
11. <i>Hydrous piceus</i> L.	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1

Diskuse a závěr

Před 110 léty uveřejnil E. KLUG soupis brouků okolí Olomouce. Uvádí v něm i druhy čeledí vodních brouků *Dytiscidae*, *Hydrophilidae*, *Halipidae* a *Gyrinidae* s poznámkou o hojnosti jejich výskytu. Provedeme-li porovnání zjištěných výsledků s uvedeným KLUGOVÝM soupisem, vidíme, že někteří vodní brouci, kteří jsou v mém sběru dokonce na vedoucích místech (dominantní druhy tůně) se v jeho práci vůbec neobjevují (porovnání bylo nutno provádět pomocí „Catalogus Coleopterum Europae“, protože Klug používá často dnes neužívaných synonym). Tak například KLUG neuvádí druhy *Noterus clavicornis*, *Hygrotus versicolor*, *Hygrotus inaequalis*, *Hyphidrus ovatus*, *Agabus undulatus*, *Hydroporus angustatus*, *Anacaena limbata*. U jiných běžných druhů mého materiálu nacházíme v KLUGOVĚ práci poznámku sehr selten či selten (velmi řídký — řídký). Zde patří například *Rhantus pulverosus* (Klugem uváděný jako *Colymbetes pulverosus*), *Coelambus impressopunctatus* (Klugem označovaný jako *Hydroporus picipes*), *Hydrophilus caraboides* aj. Naopak, druh *Cybister Roeselii* F. (dnes označovaný jako *C. lateralmarginalis* DEY.) se objevuje v seznamu s poznámkou „häufig“, ale dnes se tento krásný brouk na Olomoucku neobjevuje (nebyl mnou ani inž. Paláskem zatím uloven). Stejně tak *Hydrous piceus* L., podle KLUGA velmi hojný, je dnes na Olomoucku spíše vzácností (aspoň v tomto případě sehráli a sehrávají jistě negativní úlohu i nerozumní „sběratelé“ a je to škoda, protože jde vlastně o největšího vodního brouka na světě). Nelze říci, do jaké hloubky byl výzkum KLUGEM prováděn a do jaké míry může tedy sloužit k odpovědnému srovnávání. Nicméně se však ukazuje, že zde během oněch 110 let došlo k některým změnám ve fauně vodních Coleopter, což je vysvětlitelné, neboť jde o pohyblivou složku zoocenosis (podle WESENBERG-LUNDA přelétají například potápníci ve velkých výškách do značných vzdáleností).

Pokud konfrontuji předkládaný materiál se sběry B. NOVÁKA (1956), který shromáždil větší množství velkých potápníků rodu *Dytiscus* L. (podrodu *Macrodytes* THOMS.) z okolí Olomouce, lze shodně s ním konstatovat, že mediteranní druh *D. dimidiatus* BERG. je dnes z potápníků podr. *Macrodytes* po druhu *D. marginalis* na Olomoucku nejhojnější a jde patrně o expansivní druh, který proniká od jihu na severněji položené lokality. I soubornější katalogy brouků z území ČSR, které byly uveřejněny v třicátých letech našeho století, katalog FLEISCHE-RÜV (kde se objevuje i dost nepřesností; těžko lze například druh *Hygrotus versicolor* považovat za vzácnější atp.) a katalog ROUBALŮV (pro území Slovenska) považují ještě tento druh za vzácný.

Seznam použité literatury:

1. FLEISCHER, A.: Přehled brouků fauny Čsl. republiky. Brno 1927—30.
2. KLUG, E.: Verzeichnis der in der Umgebung von Olmütz vorkommenden Käfer. Olmütz 1855.
3. KUHNT, P.: Käfer Deutschlands. Stuttgart 1913.
4. NOVÁK, B.: K faunistice potápníků okolí Olomouce, Sborník VŠP, II, Olomouc 1956
5. REITTER, E.: Fauna Germanica — Käfer I.—V. Stuttgart 1908—1916.
6. REITTER, E.: Catalogus Coleopterum Europae. Paskau 1906.
7. ROUBAL, J.: Katalog Coleopter Slovenska a Podkarpatska, sv. 3, Praha 1930.
8. ŘÍHA, P.: Poznámky k rozšíření vodních brouků čsl. fauny. Acta Musei Silesiae, Opava 1957.
9. ZAJCEV, F. A.: Fauna SSSR, tom. IV., Moskva 1953.
10. WESENBERG—LUND: Biologie der Süßwasserinsekten. Berlin 1943.

Práce z Katedry zoologie PU Olomouc.

РЕЗЮМЕ

Предлагаемая работа углубляет и расширяет некоторые фаунистические и экологические сведения о семействах водных жесткокрылых насекомых Haliplidae, Dytiscidae, Gyrinidae из подотряда Adephaga и о семействе Hydrophilidae из подотряда Polyphaga. Обработанный материал был собран недалеко города Оломоуц и в общем было обработано 672 жуков, которые принадлежат к 29 родам и 45 видам (см. табл. 1). На основании своих констатаций и прежних сведений из литературы автор приходит к заключению, что в фауне водных жесткокрылых в последнем столетии находятся некоторые изменения. Численность средиземноморского вида плавунца *Dytiscus dimidiatus* увеличивается.

DROBNÉ ZPRÁVY

● **Profesor MUDr. Václav Vejdovský — 70 let.** Prof. MUDr. Václav Vejdovský DrSc., přednosta oční kliniky Palackého university v Olomouci, dožívá se dne 15. února 1966 sedmdesáti let. Narodil se v Praze, kde též vystudoval lékařství, pracoval potom 2 roky v očních nemocnicích v Paříži a od r. 1921 do r. 1928 byl asistentem oční kliniky v Brně. V květnu 1928 nastupuje jako první český primář očního oddělení v Olomouci a od té doby je celý jeho život nerozlučně spjat s naším městem a krajem.

Patří mezi vědecké a kulturní pracovníky, kteří tiše a obětavě pracují nejen ve svém oboru, ale i v širokém okolí ve prospěch dobra, humanity a krásy. Tisíce pacientů vděčí jemu za záchranu zraku, vychoval stovky lékařů, očních odborníků i praktiků, i zdravotního personálu. Na své klinice je všemi spolupracovníky milován a vážen. Na obnovení olomoucké university před 20 lety měl významný podíl a byl prvním voleným děkanem její lékařské fakulty v r. 1947—1948, podruhé v téže funkci r. 1955—1956. Jeho vědecká a publikační činnost je rozsáhlá. Od roku 1929 až do dneška je předsedou vědeckých spolků lékařských, svého času velmi se podílel na organizaci civilní obrany obyvatelstva i ve výzkumu na tomto poli. Podporovatel všeho ušlechtilého a krásného, milovník hudby a přírody, v níž nalézá i dnes na svých vycházkách osvěžení a oddech.

Celá kulturní Olomouc nemůže těchto sedmdesáti nevzpomenouti a musí mu poděkovati za jeho dosavadní práci. Také Vlastivědný ústav v Olomouci vzpomíná jeho aktivní spolupráce. Prof. Vejdovský byl již v řadách členů bývalého Vlasteneckého spolku muzejního a byl r. 1935 spolu s nezapomenutelným dr. Mořicem Remešem a dr. Vladimírem Zapletalem zakladatelem vlastivědného Kroužku pro dějiny lékařství, který dosud nepřetržitě má svou přednáškovou místnost v knihovně oční kliniky.

Vlastivědný ústav v Olomouci přeje prof. Vejdovskému, lékaři a dobrému člověku, do dalších let mnoho zdraví a osobní pohody.

MUDr. A. Roztomilý

● **Výstava hub v Olomouci.** Ve dnech 19.—29. srpna 1965 uspořádala mykologická sekce biologického kroužku při Vlastivědném ústavu v Olomouci výstavu hub. Houby byly vystavovány v jednom ze sálů Vlastivědného ústavu. Výstava byla zaměřena především na běžné jedlé i jedovaté houby. Jejich výběr byl dán druhy, které právě rostly v době výstavy v širším okolí Olomouce. Členové sekce vyjížděli téměř denně do okolních lesů a doplňovali tak výstavu průběžně čerstvým materiálem. Vlastivědný ústav dal dvakrát až třikrát týdně k dispozici vozidlo, což umožnilo navštívit různé typy lesa i na vzdálenějších lokalitách, a tím zajistit

nové exponáty. Během výstavy byly navštíveny tyto lokality: Černovířský les u Olomouce, Pohořany, lesy v okolí Hrubé Vody a Velké Bystřice, les Doubrava u Červenky, Dálov u Šternberka, Valteřice na Bruntálsku, lesy na Lošticku a Bouzovsku a v okolí Vilémova. Návštěvníci výstavy nebo mykologické poradny přinesli na výstavu několikrát houby z okolí Náměště na Hané a Prostějova, dále z Tršic a Velké Bystřice.

Bylo vystavováno průměrně 120—150 druhů čerstvých hub, z toho asi 25 druhů dřevokazných, především chorošovitých. Po celou dobu výstavy byly zastoupeny všechny druhy muchomůrek, které v té době na Olomoucku rostly. Smrtelně jedovatá muchomůrka zelená (*Amanita phalloides* [FR.] QUÉL.) byla vystavována po celou dobu výstavy až v 25 exemplářích v různých vývojových stadiích i v různých barevných odstínech.

Mezi pozoruhodnější exponáty patřily Hřibník sinák (*Gyroporus cyanescens* [BULL.] QUÉL.), který byl nalezen ve smíšeném lese (smrk, buk) u Hrubé Vody, okres Olomouc. Hříbek nachovýtrusý (*Porphyrellus porphyrosporus* [FR.] GILB.) byl donesen několikrát z okolí Olomouce. Plodnice šiřkovce šiřkovitého (*Strobilomyces strobilaceus* [SCOP.] BERK.) byly na výstavu přineseny z Doubravy u Nových Zámků, okres Olomouc a z bučiny na Cukrové boudě u Hoštejna, okres Šumperk. V Černovířském lese u Olomouce sbíral dne 23. VIII. 1965 L. R y c h t e r a rudoušek uťatý (*Rhodocybe truncata* [SCHAEFF. ex FR.] SINGER), a to v listnatém lese na rašelinném podkladě. Jedenkrát byl na výstavu přinesen i choroš kostový, který našel rovněž L. R y c h t e r a 25. VIII. 1965 na modřínovém pařezu u Velké Bystřice.

Zvláštní oddíl výstavy tvořily vybrané exsikáty z herbáře olomouckého mykologa B. Ř í h o š k a. Asi ve 180 položkách byly zde demonstrovány zvláště houby dřevokazné, hvězdovky a hlenky. Ze vzácnějších vystavených položek B. Ř í h o š k a uvádíme alespoň:

suchohřib cizopasný (*Xerocomus parasiticus* [BULL.] QUÉL.), cizopasící na pestřeci,

bondarceвка horská (*Bondarzewia montana* [QUÉL.] SINGER),

žilnatka oranžová (*Phlebia aurantiaca* [SOW.] KARST.),

kožnatka purpurová (*Hymenochaete Mougeotii* [FR.] COOKE),

plošnatka hlízovitá (*Aphelaria tuberosa* [GREV.] CORNER),

kuřátkovník uťatý (*Clavariadelphus truncatus* [QUÉL.] DONK),

štětínáček mnohoklanný (*Pterula multifida* FR.),

hvězdovka trojitá (*Geastrum triplex* JUNGH.) a

kaziroh ovčí (*Onygena piligena* [SCHUM ex FR.] FR.).

Pozornost návštěvníků upoutalo i 17 modelů hub z PVC, které zhotovil výtvarník Josef F r o n ě k z Jihlavy. Výstava se těšila velkému zájmu veřejnosti a byla zhlédnuta i četnými návštěvníky olomoucké mezinárodní výstavy květin. Výstavu hub navštívilo přes 2.600 občanů a jejich počet by byl ještě větší, kdyby bylo možné doplňovat výstavu čerstvým materiálem o několik dnů déle.

Ladislav R y c h t e r a — Bronislav H l ů z a

● **Oprava.** V čísle 124 Zpráv VÚO u článku F. HEJLA-MRAČOVSKÉHO na str. 15, vypadlo z mapky, značící místa výskytu výřečka malého na Olomoucku, několik tmavých koleček. Stalo se tak odlepením koleček před reprodukcí kresby. Čtenáři si snadno doplní chybějící místa — vždy proti letopočtům: Tovačov 1963 a 1965 — obojí na pravém břehu řeky Moravy a Úsov 1958, chybějící kolečko patří mezi obě stávající.

Redakce

Legenda k obrázkům:

1. Hořec jarní, *Gentiana verna*, ze Skalského rašeliniště. (K článku V. Piňose, foto autor.)
2. Probouzející se vrápenec velký, *Rhinolophus ferrumequinum* SCHREB., ve společnosti vrápenců malých, *Rhinolophus hipposideros* BECHST. Javoříčko [27. 11. 1963]. Ze snímku je patrna velikost mezi oběma druhy. Záběr při objevu, těsně před odchylem.
3. Vrápenec velký, *Rhinolophus ferrumequinum* — detail hlavy.
4. Vrápenec velký, *Rhinolophus ferrumequinum*, chycený v Javoříčku 27. 11. 1963. (Snímky č. 2—4 k článku Zd. Rumlera, foto J. Juryšek.)
5. Samec a samice pstruha obecného formy potoční z rašelinité prameniště oblasti Černé Opavy pod Rejvízem.
6. Začátkem května je podle pohlaví, přezimování i stanoviště značný rozdíl ve výživném stavu pstruhů bystřiny, navazující na rašelinité prameny. (Snímky č. 5—6 k článku V. Dyka, foto inž. S. Dyková.)
7. Tůň na úpatí východního svahu Tabulového vrchu v Olomouci. (K článku V. Bičíka, foto L. Bičíková, 3. 4. 1964.)
8. Pohled na část Skalského rašeliniště.
9. Záběr z vytěžených ploch na rašeliništi.
10. Zarostlé plochy po těžbě rašeliny, s vodní plochou v nejnižší části.
11. Detail ze zarůstání vytěžených ploch i vodní hladiny.
12. Vachta třílistá, *Menyanthes trifoliata* ze Skalského rašeliniště.
13. Pětiprstka žežulník, *Gymnadenia conopea* ze Skalského rašeliniště. (Snímky č. 8—13 k článku V. Piňose, foto autor.)
14. Fosilní dřevo v jeskyních Na pomezí, útvar zvaný „pes“. (K článku E. Opravila, foto J. Juryšek.)
15. Záběr z houbařské výstavy, uspořádané mykologickou sekcí biologického kroužku při VÚ v Olomouci, srpen 1956. (Foto J. Juryšek.)

Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci, vydává VÚ Olomouc, náměstí Republiky 6. Řídí dr. Boh. Šula, grafická úprava Ot. Lenhart. — Tisknou Moravské tiskařské závody, n. p., prov. 12, Olomouc, Leninova 15. — Povoleno OŠK ONV Olomouc, čj. škol/456-6-20/65-Šn.

© Vlastivědný ústav Olomouc.

T-05*50027

